

50 lat polskiej translatoryki

redaktorzy tomu

**Krzysztof Hejwowski, Anna Szczęsny,
Urszula Topczewska**

Materiały z konferencji naukowej zorganizowanej przez Instytut
Lingwistyki Stosowanej Uniwersytetu Warszawskiego w Warszawie
w dniach 23-25 listopada 2007 r.

Warszawa 2009

Recenzenci
dr hab. Lidia Bartoszewicz
prof. dr hab. Tomasz P. Krzeszowski

„50 lat polskiej translatoryki”
pod redakcją naukową Krzysztofa Hejwowskiego, Anny Szczęsny
i Urszuli Topczewskiej

© **Copyright** Instytut Lingwistyki Stosowanej, Uniwersytet Warszawski,
Warszawa 2009

ISBN 978-83-929439-0-7

Projekt okładki: Anna Szczęsny i Krzysztof Hejwowski

Korekta: Krzysztof Hejwowski, Anna Szczęsny, Urszula Topczewska

Skład komputerowy, druk i oprawa:
ZUP SPRINT Siedlce, tel. 0256446310
e-mail: sprint@siedlce.cc

SPIS TREŚCI

Wstęp.....	7
1. PROBLEMY TEORETYCZNE.....	9
Krzysztof Hejwowski, Wstęp do teorii tłumaczenia po pięćdziesięciu latach	11
Maciej Stanaszek, O blaskach i cieniach pionierskiej książeczki (czyli wstęp do krytyki <i>Wstępu do teorii tłumaczenia</i> Olgierda Wojtasiewicza).....	21
Alicja Pisarska, O definiowalności przekładu w kontekście <i>Wstępu do teorii tłumaczenia</i> Olgierda Wojtasiewicza.....	31
Anna Duszak, Z pogranicza lingwistyki i translatoryki (czyli o władzy i kohabitacji w uniwersytecie).....	39
Andrzej Kopczyński, Wyższe Studium Języków Obcych Uniwersytetu Warszawskiego – pierwsza szkoła tłumaczy w Polsce (1963-1972).....	53
Małgorzata Tryuk, Początki przekładu ustnego w Polsce. Pierwszy etap profesjonalizacji rynku.....	57
Lorenzo Costantino, Teoria przekładu w Polsce.....	67
Anna Pieczyńska-Sulik, Na tropach myśli semiotycznej w polskiej refleksji nad przekładem.....	79
Dorota Urbanek, Dialektyka przekładu.....	87
Roman Lewicki, Wymiar językowy i wymiar kulturowy w ekwiwalencji przekładowej.....	95
Jerzy Brzozowski, Problem figur przekładu.....	101
Alicja Pstyga, O intertekstualności – z perspektywy rosyjsko-polskiej konfrontacji przekładowej.....	119
Ewa Kujawska-Lis, Od Kristevej do Gennette’a, czyli od intertekstualności globalnej do ograniczonej. Implikacje dla tłumaczy tekstów literackich.....	129
Justyna Walczak, Diachroniczny aspekt transferu w translatoryce.....	141
2. NIEPRZEKŁADALNOŚĆ JĘZYKOWA I KULTUROWA.....	149
Magdalena Grala-Kowalska, Wstęp do teorii tłumaczenia O. Wojtasiewicza w dobie globalizacji kulturowej.....	151
Teresa Tomasziewicz, Granice przekładalności współczesnej literatury akademickiej w świetle myśli Olgierda Wojtasiewicza.....	163
Artur Bracki, Motywacja użycia <i>surżyka</i> we współczesnej literaturze ukraińskiej a jego przekładalność.....	175
Lucyna Wille, Decyzja tłumacza a interpretacja dzieła na przykładzie wybranych wersji językowych powieści <i>Fury</i> Salmana Rushdie.....	185
Urszula Zaliwska-Okrutna, Tożsamościowe tory tłumaczenia.....	193
Katarzyna Tryczyńska, O (nie)przekładalności kulturowej i językowej na przykładzie niderlandzkiego tłumaczenia <i>Doliny Issy</i>.....	205

Małgorzata Zawadzka , Jak przetłumaczyć obraz? – próby przekładu <i>Figures</i> Jeana Tardieu.....	213
Giennadij Zeldowicz, Józefina Piątkowska , Lingwistyczne aspekty kompozycji wierszy Mariny Cwietajewej z cyklu <i>Do Bloka</i> – w oryginale i w polskich przekładach.....	223
Markus Eberharter , „Aluzje erudycyjne” oraz aspekty nieprzekładalności (polsko-niemieckiej) na przykładzie kryminałów krakowskich Marcina Świetlickiego.....	235
Anna Majkiewicz , Intertekstualność jako nowe (i stare) zagadnienie w teorii przekładu literackiego (<i>Wykluczeni</i> Elfriede Jelinek)	243
Anna Szczęsny , Wojna polsko-ruska, czyli o potyczkach tłumacza z Masłowską.....	255
Anna Głogowska , Niektóre właściwości języka powieści <i>Kyś</i> Tatiany Tołstoj i wynikające z nich problemy tłumaczeniowe.....	267
Ewa Gruszczyńska , Poprawnie czy nie, czyli o potrzebie łączenia praktyki z teorią przekładu.....	275
Walentina Kulpina , Właściwości konfrontacji przekładowej onomasticonu polskiego i rosyjskiego.....	283
Joanna Grzybek , Częściowa i całkowita nieprzekładalność cech strukturalnych chińskiego oraz polskiego języka prawa.....	297
Magdalena Szczyrbak , Tłumacz na rozdrożu. O trudnościach w interpretacji i przekładzie dyskursu prawnego i prawniczego (na przykładzie tekstów polskich i anglojęzycznych)	303
Anna Dolata-Zaród , Ekwiwalencja językowa na przykładzie tłumaczeń kontraktów.....	317
Tomasz Konik , Tłumaczenie a stylistyczno-retoryczna organizacja tekstu: studium przypadku.....	325
Magdalena Jurewicz , Wkład tłumacza w utrzymanie rytualnej równowagi w rozmowach tłumaczonych konsekwentnie.....	337
Urszula Topczewska , Jak tłumaczyć implikatury?	345
Ewa Białek , Gra z czytelnikiem i gra z tekstem – o tytule w przekładzie tekstu publicystycznego.....	355
Bożena Tokarz , Przekład artystyczny jako przyswajanie obcości: kategorie gramatyczne (rzeczownik i przymiotnik)	363
Joanna Kubaszczyk , Genus i sexus w przekładzie jako problem gramatyczny i kulturowy.....	377
Joanna Cholewa , Konstrukcje z przyimkiem <i>spod</i> w tłumaczeniu na język francuski.....	387
Monika Sułkowska , Przekład jednostek frazeologicznych.....	401
Ewa Wojacek , Niemieckie i polskie przysłowia oraz idiomy ze słowem <i>Bóg</i> jako przykład częściowej przekładalności kulturowej.....	409

Małgorzata Guławska-Gawkowska , Zastosowanie komputerowych korpusów tekstowych w kontrastywnych badaniach frazeologicznych polsko-niemieckich i niemiecko-polskich.....	415
Sylwia Twardo , Wykorzystanie technik komputerowych w analizie tłumaczeń tekstów literackich (na przykładzie powieści kryminalnych)	425
3. PROBLEMY TRANSLATORYKI DIACHRONICZNEJ	431
Ludmiła Łucewicz , Стихотворный перевод Псалтыри: поэтическая герме-невтика Сергея Аверинцева.....	433
Danuta Bieńkowska, Anna Lenartowicz , Przekład <i>Księgi Koheleta</i> w Biblii Jana Leopolity (1561) wobec przekładu Hieronima z Wielunia (1522)	443
Bogusław Górka , Nieprzekładalność Janowego prologu (J 1, 1-18)	453
Marcin Michalski , Jak można tłumaczyć średniowieczną arabską prozę rymowaną na język polski – <i>Makamy</i> al-Haririego (1054-1122)	473
Olga Mastela , Przekład tekstu dramatycznego jako interpretacja (na przykładzie wybranych fragmentów polskich tłumaczeń <i>Zimowej opowieści</i> Williama Shakespeare'a)	489
Katarzyna Kodeniec , Od Kochanowskiego do Świetlickiego – problemy tłumaczenia poezji polskiej na angielski.....	497
Monika Woźniak , Czym jest “poprawność polityczna” w przekładach literatury dziecięcej	505
Izabela Szymańska , Serie translatorskie w polskich przekładach anglojęzycznej literatury dziecięcej. Obraz adresata jako motyw łączący serię	513
4. NOWE MEDIA W PRZEKŁADZIE	529
Roman Kalisz , Tłumaczenia tytułów – praktyka i nadużycia.....	531
Paweł Dominic Madej , Model ograniczeń w procesie tworzenia napisów filmowych.....	539
Dorota Karczewska , <i>Voice over</i> – na pograniczu oralności i piśmienności... ..	549
Michał Garcarz , Pół wieku polskiej telewizji i przekładu telewizyjnego: o „szeptance” wczoraj, dziś i jutro	571
Aleksandra Biela-Wołońciewicz , Nagrywane tłumaczenie a vista: ustne, ale nie ulotne.....	581
Agnieszka Szarkowska , Nowe podejścia metodologiczne w przekładzie audiowizualnym.....	591

Konstrukcje z przymikiem *spod* w tłumaczeniu na język francuski

Językoznawcy proponują wiele różnych metod opisu znaczenia, w tym również znaczenia przymków w językach naturalnych. Omawia je szeroko np. Renata Przybylska (Przybylska 2002), przedstawiając kolejno, jak widzą znaczenie przymka różni autorzy i dając własną propozycję opisu znaczenia wybranych przymków z języka polskiego. Otóż w podejściu deskryptywnym wyliczane są intuicyjnie różne sensy badanego przymka, a następnie podawany jest encyklopedyczny opis sposobów ich użycia w wypowiedzeniach. W metodzie strukturalnej różne sensy przymka ujmowane są w system opozycji binarnych, w których poszczególne przymki zostają nacechowane pozytywnie, nacechowane negatywnie, lub nienacechowane ze względu na rozpatrywany parametr semantyczny (np. miejsce, rozciągłość, sąsiedztwo, wertykalność-horyzontalność, odległość, ruch itp.). Analiza komponencjalna opiera się na założeniu, że cały system relacji opisywanych przez przymki można „rozłożyć” na pojęcia prostsze, swoiste „cegielki sensu”, następnie pogrupować je w tzw. dymensje, czyli ciągi cech składających się na jakiś spójny, jednorodny parametr semantyczny, a następnie odtworzyć całą siatkę prostszych pojęć, które w różnych konfiguracjach budują strukturę semantyczną poszczególnych przymków. Pożądane w takim modelu byłoby wyłonienie cech semantycznych mających status uniwersaliów językowych. W ujęciu funkcjonalnym analiza semantyczna przymków jest ukierunkowana od sensu do tekstu. Przyjmuje się jako punkt wyjścia pewien zestaw relacji przestrzennych o charakterze prawdopodobnie uniwersalnym, mający mieć potwierdzenie w charakterystycznym dla człowieka, jemu tylko właściwym sposobie doświadczania przestrzeni. Dla wyróżnionych tzw. głębokich relacji przestrzennych szuka się następnie w toku analizy właściwych danemu językowi naturalnemu środków ich wyrażania. W metodzie subkategoryzacji semantyczno-składniowej kontekstu główną rolę odgrywa kontekst. Z tego względu autorzy (np. Ucherek 1995) dążą do szczegółowego opisu warunków, jakie musi ów kontekst spełnić, żeby doszło do aktualizacji danego znaczenia przymka. Badanie tekstu dotyczy uwarunkowań składniowych oraz semantycznych i leksykalnych. Sama pozycja składniowa przymka nie ma mocy rozstrzygającej wyłącznie o jego znaczeniu. Przymek użyty w różnych pozycjach składniowych może bowiem być nośnikiem jednego znaczenia kontekstowego (*to jest o wojnie, opowiadał o wojnie, czytał książkę o wojnie*). Bardziej instruktywne jest badanie ograniczeń semantyczno-leksykalnych w łączliwości danego przymka, wpływających na aktualizowany przezeń sens. Różnie są zakreślane granice kontekstu uznawanego za diagnostyczny dla danego znaczenia przymka. Od kontekstu minimalnego – gdy pod uwagę bierze się tylko prawostronny kontekst nominalny, przez badanie kontekstu obustronnego – gdy uwzględnia się łączliwy lewostronnie czasownik lub – rzadziej – przymiotnik, przysłówki, rzeczownik, do kontekstu maksymalnego – całego zdania, w którym został użyty przymek.

W podejściu deskryptywnym, stosowanym tradycyjnie w praktyce leksykograficznej, gdzie punktem wyjścia jest bardzo szeroki i cenny materiałowo zbiór użyć przymków w różnorodnych kontekstach brak zazwyczaj idei porządkującej to bogactwo materiału. Ten brak precyzji odbija się na tłumaczeniu konstrukcji przymkowych na język obcy, które sprawia trudności, zwłaszcza jeśli wchodzi w grę użycie tych opisów dla potrzeb tłumaczenia maszynowego. Słowniki dwujęzyczne, aczkolwiek bogate w przykłady nie tłumaczą na przykład dlaczego *spod* oznaczające pochodzenie (patrz znaczenie nr 2 w podanym dalej fragmencie *Wielkiego słownika języka francuskiego*)

tłumaczymy raz jako *de devant*, innym razem zaś jako *des environs* czy *de*. Polisemia, tak charakterystyczna dla języków naturalnych, nie stanowi problemu dla użytkowników języka, którzy są w stanie poradzić sobie z trudnościami, jakie ta wieloznaczność tworzy. Potrafią oni natychmiast zrozumieć sens jakiegokolwiek słowa w dowolnej wypowiedzi, posługując się kontekstem, zarówno językowym, obejmującym elementy językowe współwystępujące w wypowiedzi, jak i sytuacyjnym, zawierającym wiedzę encyklopedyczną, warunki komunikacji oraz informacje związane z interlokutorami. Nie dotyczy to maszyny, dla której polisemia jest nadal przeszkodą utrudniającą obróbkę języka.

Zakładamy jednakże, że kontekst językowy powinien zawierać składniki umożliwiające dezambiguizację wyrażen polisemicznych. W niniejszym artykule o konstrukcjach z przyimkiem *spod* oraz ich możliwych odpowiednikach w języku francuskim, bazując częściowo na istniejących analizach (słownik języka polskiego, słownik polsko-francuski, polsko-francuski słownik przyimków), a poszerzając znacznie korpus użyć badanego przyimka o przykłady zaczerpnięte z informatycznej bazy tekstowej IPI PAN staramy się przedstawić znaczenia przyimka *spod* w sposób pełniejszy i bardziej precyzyjny, który byłby w pełni zrozumiały i jednoznaczny nie tylko dla odbiorcy, intuicyjnie wyczuwającego pewne niuanse semantyczne.

Uniwersalny słownik języka polskiego (USJP) wyróżnia sześć różnych znaczeń przyimka *spod* i definiuje je w następujący sposób:

1. «komunikuje o ruchu z miejsca położonego niżej lub głębiej niż obiekt nazywany przez rzeczownik»:

Z poparzonym ramieniem wyskoczyła spod prysznic.

Wyciągnęła rękawiczki spod sterty ubrań.

Nagle wydobyła spod bluzki plik banknotów.

Jednym mocnym kopnięciem wybili stół spod meble.

2. «komunikuje, że ktoś lub coś przybywa lub pochodzi z miejsca położonego w pobliżu lub w okolicach miejscowości, terenu bądź obiektu, o których mowa»:

W uroczystościach brała udział liczna grupa pielgrzymów spod Wadowic.

Ich rodzina pochodziła spod Lwowa.

Spod Białej Góry ruszyli w stronę Orawy.

Spod pomnika udali się w kierunku Wisły.

Na kolację zabrał ją spod teatru.

3. «komunikuje, że ktoś spogląda pod czymś, co ma nad oczami»:

Patrzyła na niego spod przymrużonych powiek.

Żołnierze spoglądali na nas spod ciężkich hełmów.

Czuli jej przenikliwe spojrzenie spod czarnych rzęs.

4. «komunikuje, że ktoś przestał podlegać temu, o czym jest mowa w zdaniu»:

Grupa kontestatorów wyłamała się spod przywództwa partii.

Przestępca uwolnił się spod dozoru policji.

Rozwój oświaty w mieście wymykał się spod kontroli kuratorium.

Niektóre państwa afrykańskie próbowały wyzwolić się spod kurateli wywiadu brytyjskiego.

fraz. książk. Coś wyszło spod czyjejś ręki, spod czyjegoś dłuta, pędzla, pióra

5. «komunikuje o wyłączeniu czegoś z zasięgu lub zakresu przedmiotu nazywanego przez rzeczownik»:

*Kombatantów wyłączono spod tej ustawy.
W owych czasach cmentarze były wyjęte spod jurysdykcji kościelnej.
Spod zakresu kompetencji władzy wykonawczej wyłączone zostało sądownictwo.*

6. «przyłącza określenie przysługującego danej osobie znaku zodiaku»: *Syn jest spod Koziorożca, a córka spod Lwa.*

Przy nawet bardzo pobieżnej analizie przytoczonych definicji nasuwa się kilka istotnych uwag:

- 1) Znaczenie 2 łączy użycia związane i nie związane z ruchem (np.: *Ich rodzina pochodziła spod Lwowa. Spod Białej Góry ruszyli w stronę Orawy.*). Proponowana dalej analiza wykaże, iż nie jest to bez znaczenia dla tłumaczenia tego przyimka na język francuski.
- 2) Osobno ujęte jest znaczenie 6, które ma dość ograniczony zasięg, gdy tymczasem *Coś wyszło spod czyjejś ręki, spod czyjegoś dłuta, pędzla, pióra* potraktowane jest jako frazeologizm, należący do znaczenia 4.
- 3) Brakuje omówienia pewnych użyć, dość często spotykanych i produktywnych, jak np. beczasownikowe użycie: *Pan X spod numeru 2*, zwyczajnym *spod Wiednia*, statyczne użycia typu: *przeświecać spod, być widocznym spod, ukazywać się spod*, czy też związane z ruchem użycia typu: *bloto pryska spod kół*.

Niektóre spośród brakujących wśród zdefiniowanych znaczeń użycia przyimka *spod* znajdują miejsce w przykładach tłumaczeń podanych w *Wielkim słowniku polsko-francuskim* (WSPF). Hasło poświęcone temu przyimkowi wygląda następująco:

1. Ruch od dołu ku górze: *de dessous*

- *spod stołu – de dessous la table*
- *wydobyć coś spod sterty papierów – sortir qc. de dessous d'un amas de paperasses*
- *wyglądać, wystawać spod czegoś – dépasser: spódnica wystaje jej spod płaszczka – la jupe dépasse de son manteau*
- *woda wytryskiwała spod skały – l'eau jaillissait (sourdaît) du rocher*
- *bloto pryska spod kół – la boue rejaillit sous les roues de la voiture*
- *wyjął spod marynarki rulon papieru – il tira un rouleau de papier de dessous sa veste*
- *dziennik wychodzi spod prasy o piątej – le journal tombe à cinq heures*
- *patrzeć spod rżęs – regarder q. à la dérobée*
- *patrzeć na kogo spod oka (spode łba) – regarder q. par en dessous (de travers, de côté); lorgner q. du coin d'oeil; regarder q. d'un oeil torve; przyglądać się spod oka pasażerom – lorgner sournoisement les passagers*
- *wydobyć coś spod ziemi – déterrer qc.*
- *ziemia ustępuje komuś spod nóg – la terre se dérobe sous (les pieds de) q.*
- *on sroce spod ogona nie wypadł – il n'est pas le premier venu*

2. (pochodzenie):

- *zabrał go spod teatru prosto do restauracji – il l'a emmené de devant le théâtre directement au restaurant*
- *on pochodzi spod Krakowa – il est originaire des environs (de la région) de Cracovie*
- *spod Babiej Góry ruszyli w stronę Orawy – ils sont partis (du pied) de Babia Góra dans la direction de Orava*
- *spod pomnika demonstranci udali się do ministerstwa – les manifestants sont partis du (de devant le) monument pour se rendre au ministère*

- *samochód ukradziono mu spod domu – on lui a volé sa voiture (qui était) garée juste devant la maison*
- *zwycięzca spod Austerlitz – le vainqueur d’Austerlitz*
- *coś wychodzi spod czyjejs ręki – qc. est fait (écrit, peint) par q.*
- *ten obraz wyszedł spod pędzla mistrza holenderskiego – ce tableau a été réalisé par un (est l’oeuvre d’un) peintre hollandais*
- *utwory wychodzące spod jego pióra są doskonałe – les ouvrages qui sortent de sa plume sont excellents*
- *sukienka prosto spod igły – robe toute neuve; robe flambant neuf (neuve)*

3. (uwalnianie się od wpływu):

- uwolnić się spod ucisku – secouer l’oppression (le joug)*
- wyjęcie spod prawa – mise hors la loi; proscription*
- wyjęty spod prawa – hors de la loi; hors-la-loi*
- wyjąć kogoś spod prawa – mettre q. hors la loi; proscrire q.*
- wymknąć się spod kontroli strażników – éviter (tromper) la surveillance des gardes*
- wyzwolić kraj spod obcego panowania – affranchir un pays d’une domination étrangère*
- wyzwolić się spod czyjejs władzy, kurateli – se libérer de l’autorité, de la tutelle de q.*
- kombatantów wyłączono spod tej ustawy – les anciens combattants ont été dégrévés de cette loi*

4.

- *być spod znaku Panny – être né(e) sous le signe de la Vierge*
- *partnerka spod znaku Koziorożca – partenaire née sous le signe du Capricorne*
- *typ (totr) spod ciemnej gwiazdy – scélérat de la plus belle espèce*

Porównując hasło przyimka *spod* w USJP oraz w WSPF, stwierdzić można, iż ten ostatni inaczej pogrupował znaczenia przyimka *spod*. Pierwsze znaczenie, określone jako ‘ruch od dołu ku górze’ obejmuje znaczenia 1 i 3 z USJP, a ponadto dodaje do tej grupy takie przykłady użycia, jak: *wyglądać, wystawać spod czegoś; błoto pryska spod kół; ziemia ustępuje komuś spod nóg*. W drugim znaczeniu, określonym jako ‘pochodzenie’, oprócz przykładów cytowanych przez USJP w znaczeniu 2, pojawiają się: *coś wychodzi spod czyjejs ręki; ten obraz wyszedł spod pędzla mistrza holenderskiego; utwory wychodzące spod jego pióra są doskonałe*, które w USJP znajdują się w obrębie znaczenia 4 (‘komunikuje, że ktoś przestał podlegać temu, o czym jest mowa w zdaniu’). Trzecie znaczenie, ‘uwalnianie się od wpływu’, obejmuje z kolei użycia cytowane przez USJP jako ilustracja dwóch różnych znaczeń, 4 oraz 5 (‘komunikuje o wyłączeniu czegoś z zasięgu lub zakresu przedmiotu nazywanego przez rzeczownik’). Czwarte i ostatnie znaczenie obejmuje wyrażenia mówiące o tym, że ktoś jest spod jakiegoś znaku i dodaje do tego wyrażenie: *typ (totr) spod ciemnej gwiazdy*.

Obserwacja całego bogactwa użyć przyimka *spod* (wyłonionych na podstawie korpusu IPI PAN) prowadzi do stwierdzenia, że istnieje część znaczeń, dająca się usystematyzować i opisać dzięki powtarzającym się prawidłowościom. Są też znaczenia, które należałoby potraktować jako wyjątki, gdyż przyimek *spod* jest w nich tłumaczony za każdym razem inaczej. Celem przedstawionej dalej analizy jest dostarczenie opisu każdego ze znaczeń przyimka *spod*, z jednoczesnym zaproponowaniem jednoznacznego tłumaczenia na język francuski.

Proponowana analiza dzieli znaczenia przyimka *spod* na przestrzenne i nieprzestrzenne. Przy opisie brane będą pod uwagę różne parametry: współwystępowanie

z czasownikami oraz charakter owych czasowników, łączliwość przyimka z poszczególnymi grupami rzeczowników (ewentualnie zaimków) użytych w funkcji podmiotu i dopełnienia, a także w funkcji okolicznika. Zastosowanie znajdują tu pewne aspekty gramatyki aplikatywno-kognitywnej Jean-Pierre Desclésa (Desclés 2003, 2005).

Opisując znaczenie czasowników, Desclés rozróżnia cztery rodzaje sytuacji: sytuację statyczną, kinematyczną, w tym również kinematyczną wirtualną, dynamiczną, oraz sytuację przyczynowości. Sytuacja statyczna opisuje stany (np. *być dużym*), sytuacja kinematyczna – ruch w czasoprzestrzeni (np. *Pociąg jedzie*) lub zmianę stanu przypisywanego obiektowi (np. *Artur dorasta*, *Ula schudła*), a sytuacja kinematyczna wirtualna – ruch wzroku obserwatora patrzącego na dany obiekt (np. *Droga opada na południe*, *Półwysep wychodzi w morze*). Sytuacja dynamiczna wyraża nie tylko ruch lub zmianę, ale zakłada także rolę agensa, który ten ruch lub zmianę umożliwia (np. *Anna idzie do domu*, *Wiatr suszy pranie*). Sytuacja przyczynowości wreszcie wyraża relację przyczynowości między dwiema sytuacjami dynamicznymi (np. *Piotr kazał zbudować dom*).

Ponieważ większość użyć przyimka łączy się z czasownikiem (bądź z rzeczownikiem odczasownikowym, bądź z imiesłowem), charakter tego czasownika ma nie małą wagę dla opisu znaczenia przyimka i ten parametr będzie miał istotne znaczenie w przedstawionej analizie. Używane będą następujące symbole:

- N1 – dla oznaczenia rzeczownika pełniącego tradycyjną funkcję podmiotu wykonującego czynność wyrażoną przez czasownik łączący się z analizowanym przyimkiem lub dla oznaczenia głównego elementu grupy nominalnej w użyciach bezczasownikowych;
- N2 – dla oznaczenia rzeczownika pełniącego tradycyjną funkcję dopełnienia w przypadku współwystępowania z analizowanym przyimkiem czasowników przechodnich;
- N3 – dla oznaczenia rzeczownika pełniącego tradycyjną funkcję okolicznika;
- V – dla oznaczenia predykatu czasownikowego.

1. Użycia przestrzenne przyimka *spod*

1.1. *Spod* komunikuje o usytuowaniu w miejscu położonym po spodniej stronie czegoś oraz o częściowej widoczności – sytuacja statyczna.

Spod wąsów błysnęły mu zęby.
Migotała się w skrętach rzeka spod olch i łożyn nadbrzeżnych.
Dostrzegł rozległy, przebijający spod pudru siniec na jej twarzy.
Spod makijażu przebijały się zmarszczki.
Łydki rysowały się wyraźnie spod pończoch.
Skupiły się nad prześwitującą spod wody plamą samochodowego dachu.

To znaczenie przyimka *spod* daje się opisać schematem N1 + V + *spod* + N3, gdzie:

N1 = rzeczownik nieożywiony (*zęby, rzeka, siniec, zmarszczki, plama dachu, łydki, kawalek uda, zarys nóg*)

N3 = rzeczownik nieożywiony (*wąsy, olchy, puder, zieleń, makijaż, woda, pończochy, spódniczka, suknia*)

V = czasownik nieprzechodni opisujący sytuację statyczną.

Przykładowe czasowniki występujące wraz z przyimkiem *spod* w znaczeniu I.1.: *błysnąć, być oświetlonym, migotać, modrzyć się, odkrywać się, przebijać (się), przeglądać, przeświecać, prześwitywać, rysować się, ukazywać (się), widać / być widocznym, znać było*.

Tłumaczenie *spod* na język francuski: sous

1.2. *Spod* komunikuje o ruchu kinematycznym z miejsca położonego po dolnej (spodniej, wewnętrznej) stronie czegoś – sytuacja kinematyczna.

bloto pryska spod kół
obłok kurzawy wstawał spod kopyt
deszcz iskier rozpryskiwał się spod młota
woda wytryskiwała spod skały
krople potu spływały spod korony ciemnowej
pot ściekał nam spod włosów
pot lał się spod pach
spod okularów wyływały mu nieustannie łzy
spod powiek zaczęły kapać łzy
nagle spod palców wypłynęła melodia
kurz wydobywający się spod kół
obłok pary wydobywającej się spod wagonu
światło sączące się spod horyzontu
zorzę przeciekające spod oparów

To znaczenie przyimka *spod* daje się opisać schematem N1 + V/imiesłów + *spod* + N3, gdzie:

N1 = rzeczownik nieożywiony

N3 = rzeczownik nieożywiony

V = czasownik nieprzechodni opisujący sytuację kinematyczną

Przykładowe czasowniki: *kapać*, *lać się*, *pryskać*, *przeciekać*, *rozpryskiwać się*, *sączyć się*, *spływać*, *ściekać*, *wstawać*, *wydobywać się*, *wypłynąć*, *wyływać*, *wytryskiwać*.

Tłumaczenie *spod* na język francuski: sous / de sous

Dla wyrażenia *woda wytryskiwała spod skały* WSJP podaje co prawda tłumaczenie *l'eau jaillissait du rocher* ale źródła francuskie podają np.: *La source Vichy Célestins part du pied des massifs volcaniques... pour jaillir sous le rocher*. W innych użyciach z czasownikami tej grupy pojawiają się wymiennie *sous*, bądź też *de sous*, które Ucherek (Ucherek 1995: 130) określa jako wychodzący z użycia wariant *de dessous*. Tymczasem wydaje się, iż *de sous* jest raczej wariantem *sous* w użyciach z czasownikiem kinematycznym:

Ils virent une source jaillir sous la patte de la chamelle. / L'eau de source qu'il faisait jaillir de sous son pied.
Elle regardait avec effroi l'eau qui ruisselait sous la porte et inondait la case. /... les paupières glacées, l'ombre qui semblait ruisseler de sous elles, ...
La fillette traverse la rivière en faisant gicler sous ses pas des gerbes d'eau. / D'immenses gerbes d'eau sale giclaient de sous les roues du véhicule.
Une petite goutte sucrée comme du miel se met à suinter sous chaque écaille. / De l'eau commençait à suinter de sous le trottoir !
La lumière du néon filtrait sous ma porte. / ...le rai de lumière qui filtrait de sous la porte.
Une partie de l'eau s'évacuant par là s'écoulait sous le carrelage. ! La fumée s'écoulait de sous le heaume.

¹ Wszystkie przykłady, dla których nie podano źródła, pochodzą z francuskich stron internetowych znalezionych przez wyszukiwarke.

1.3. *Spod* informuje o ruchu kinematycznym wirtualnym z miejsca położonego w pobliżu czegoś – sytuacja kinematyczna wirtualna.

To znaczenie przyimka *spod* daje się opisać dwoma schematami:

1.3.1. N1 + V + *spod* + N3, gdzie:

N1 = rzeczownik oznaczający osobę

V = czasownik opisujący sytuację kinematyczną, związany z odbiorem przez zmysł słuchu: *szeptać, pojękiwać*.

szeptała Jagustynka spod chatupy.

... pojękiwali spod ścian...

1.3.2. N1 + V + *spod* + N3 ewentualnie użycia beczasownikowe typu: N1 + *spod* + N3, gdzie:

N1 = rzeczownik związany ze zmysłem słuchu: *odgłos, hałas, głos*.

V = czasowniki opisujące sytuację kinematyczną: *dochodzić, dobiegać*

odgłosy dobiegające spod gór

hałas dochodził spod bramy

głos spod sufitu

Nadstuchiwaliśmy niezrozumiałego zamętu, bieraniny gdzieś spod bramy. (Ucherek)

Tłumaczenie *spod* na język francuski: *du côté de*

1.4. *Spod* komunikuje o kinematycznym ruchu wirtualnym z miejsca położonego po dolnej lub spodniej stronie czegoś – sytuacja kinematyczna wirtualna.

To znaczenie przyimka *spod* daje się opisać trzema schematami:

1.4.1. N1 + V + *spod* + N3, gdzie:

N1 = rzeczownik oznaczający osobę lub rzeczownik nieożywiony związany ze zmysłem wzroku: *oczy, oczka* (i wszelkie wyobrażalne ich synonimy)

V = czasownik nieprzechodni związany ze zmysłem wzroku: *patrzeć, spoglądać, zerkać, strzelać (oczami)*.

bezczyinnie spogląda spod daszka czapki na przechodniów

zerka na nas krytycznie spod grzywy siwych włosów

patrzałam tylekroć spod dachu mojego rodzica

na żółtym leżaku, spod parasola, patrzyłam godzinami...

oczy przenikliwe, wyniośle spod brwi patrzące

oczy patrzące na niego spod kaptura

jego świdrujące oczka strzelające spod grzywki

Marysi oczy tak patrzą spod włosów jasnych jak chaber

1.4.2. Użycia beczasownikowe typu: N1 + *spod* + N3, gdzie:

N1 = rzeczownik odczasownikowy utworzony od czasowników wymienionych w punkcie 1.4.1. (*spojrzenie, zerkanie, patrzenie*)

fiołkowe spojrzenie spod woalki

spojrzenie spod burzy blond włosów

Tłumaczenie *spod* w części 1.4.1. i 1.4.2. na język francuski: sous / de dessous
Znalezione przykłady użyć z czasownikiem *regarder* oraz rzeczownikiem *regard* zdają się świadczyć o tym, iż w tłumaczeniach konstrukcji z przyimkiem *spod* (w znaczeniu 1.4.1. i 1.4.2.) na język francuski można używać zamiennie *sous* lub *de dessous*:

Le regard sous les sourcils fournis est perçant.

Un regard de dessous les sourcils amena Throlaïd à se poser des questions quant au bibliothécaire

Troublée par son regard sous la visière...

Elle baissait la tête en me regardant de dessous ces sourcils

1.4.3. N1 + V / imiesłów + *spod* + N3, gdzie

N1 = rzeczownik nieożywiony

V = czasownik nieprzechodni: *wystawać, wyglądać, wychodzić, sterczeć, wysuwać się*

N3 = rzeczownik oznaczający część ubrania

spódnica wystaje jej spod płaszcza

włosy wystające spod czapki

olbrzymie, wysunięte spod chustki kołnierzyki

wstążki, wysuwające się spod kołnierza

nos, który mu spod hełmu sterczy

to, co wygląda spod fartucha

Tłumaczenie na język francuski konstrukcji V / imiesłów + *spod*: dépasser (de) qc

1.5. Spod komunikuje o ruchu z miejsca położonego po dolnej lub spodniej (wewnętrznej) stronie czegoś – sytuacja dynamiczna.

To znaczenie przyimka *spod* daje się opisać trzema schematami:

1.5.1. N1 + V + N2 + *spod* + N3, gdzie:

N1 = rzeczownik oznaczający istotę ludzką

N3 = rzeczownik konkretny

V = czasownik ruchu, przechodni, charakteryzujący się na ogół przedrostkiem wy-, opisujący sytuację dynamiczną: *dźwignąć, usunąć, wybrać, wyciągnąć, wydtubać, wydobyć, wydostać, wygrzebać, wyjąć, wyjść, wykopać, wyłonić, wyłović, wymieść, wypchnąć, wyrwać, wysunąć, wyszarpnąć, wyściubić* (oraz ich formy niedokonane). Są to czasowniki ruchu o kierunku „od” (ablatywne).

Wyciągnął spod tóżka walizkę.

... wykopał mnie spod brył mgły.

Wyściubiam nos spod desek.

Ratownicy musieli ich wyciągać spod foteli.

Nie mógł wyciągnąć rąk spod głowy.

Wyciągnąć spod kurtki swój krzyżyk.

... wydostają spod lustra, na powierzchnię wody...

Wyrwał rękę spod ramienia kolegi...

Archeolodzy wydobyli spod ruin tysiące bezcennych...

Wysunął nogę spod kołdry

Dźwignąłem głowę spod całunu...

1.5.2. N1 + V + *spod* + N3, gdzie:

N1 = rzeczownik oznaczający rzecz lub osobę

N3 = rzeczownik konkretny

V = czasownik ruchu, nieprzechodni lub zwrotny, z przedrostkiem wy-, opisujący sytuację dynamiczną: *wychodzić, wychylić się, wyczołgać się, wydobyć się, wydostać się, wyjść, wytażać, wyłonić się, wymknąć się, wynurzyć się, wypaść, wypętać, wyswobodzić się.*

Mężczyzna sam wyswobodził się spod cegieł.

Nos wynurzył się spod poduszki.

Wyczołgałem się szybko spod stolika.

...spod piżamy wymknęło się coś...

Cienie jęły wypętać spod drzew i domów.

... widok wytażących spod barakowozu kur.

Wyjść spod prysznic

1.5.3. Występują tu użycia beczasownikowe typu: N1 + N2 + *spod* + N3 / N1 + *spod* + N3, gdzie:

N1 = rzeczownik odczasownikowy utworzony od czasowników znaczenia 1.5.1. lub 1.5.2.:

Archeolodzy wydobyli spod ruin tysiące bezcennych przedmiotów – Wydobyć spod ruin tysiący bezcennych przedmiotów

Tłumaczenie *spod* na język francuski: **de dessous**

1.6. *Spod* komunikuje o ruchu z pobliza miejsca dominującego lub górującego – sytuacja dynamiczna.

To znaczenie przyimka *spod* daje się opisać schematem:

N1 + V + (N2) + *spod* + N3, gdzie:

N1 = rzeczownik oznaczający istotę ludzką

N3 = rzeczownik oznaczający jakiś teren; nazwa geograficzna

V = czasownik przechodni lub nieprzechodni, opisujący sytuację dynamiczną, zakładający obecność agensa;

Przykładowe czasowniki: *przybyć, przywieźć, zwozić, ściągnąć, sprowadzić.*

W tym przypadku mamy do czynienia z połączeniem czasownika o kierunku ruchu „do” z przyimkiem typowo ablatywnym *spod*, w odróżnieniu od punktu 1.5.1., gdzie używane są czasowniki ruchu o kierunku „od”.

przybył spod Kielc

piasek przewieziony spod cementarza

zwożono ich spod koła podbiegunowego

nas ściągnęli spod rurociągu

Tłumaczenie *spod* na język francuski: **des environs de**

1.7. *Spod* komunikuje o ruchu z miejsca położonego przed czymś – sytuacja dynamiczna.

To znaczenie przyimka *spod* daje się opisać schematem:

N1 + V + *spod* + N3, gdzie:

N1 = rzeczownik ludzki

N3 = rzeczownik oznaczający jakąś budowlę
V = czasownik ruchu o kierunku „od” (ablatywny), opisujący sytuację dynamiczną.
Przykładowe czasowniki: *odjechać, wyruszyć, startować, uciec, pojechać.*

*samochód odjechał spod banku
zabrać kogoś spod agencji
wyruszyć spod apteki, spod banku, spod budynku, spod domu, spod dystrybutora*

Tłumaczenie *spod* na język francuski: **de devant**

1.8. *Spod* komunikuje o ruchu z miejsca położonego przed czymś, kiedy podany jest również punkt końcowy ruchu – **sytuacja dynamiczna.**

To znaczenie przyimka *spod* daje się opisać schematem:

N1 + V + (N2) + *spod* + N3

lub użycia beczasownikowe z rzeczownikiem odczasownikowym N1 + *spod* + N3, gdzie:

V = czasownik oznaczający ruch „od – do” (perlatywny), mający swój punkt początkowy i końcowy; czasownik opisujący sytuację dynamiczną, lub N1 = rzeczownik utworzony od takiego czasownika.

Przykładowe czasowniki: *przejechać, przenieść (się), przemaszerować, przejść.*

*Pochód przeszedł spod Barbakanu ulicą Floriańską...
Tramwaj przejedzie spod magistratu pod Dom Norymberski
Górnicy przemaszerowali spod siedziby rządu pod Kreml
Przemarsz spod katedry wawelskiej pod pomnik
Tłumaczenie *spod* na język francuski: **de***

2.

2.1. *Spod* komunikuje o pochodzeniu z jakiegoś miejsca –

2.1.1. N1 + (V) + *spod* + N3, gdzie:

N1 = rzeczownik oznaczający osobę lub rzeczownik abstrakcyjny

N3 = rzeczownik oznaczający teren lub nazwa własna

V = czasownik *pochodzić*

*on pochodzi spod Krakowa
rodem spod Białegostoku
folklor spod Babiej Góry
jedna ze sprzedawczyń spod hali
kupcy spod galerii
uzdrowiciel spod Białegostoku
meldunek spod Babiej Góry
I nawet odwieczna służąca była Polką spod Częstochowy (Ucherek)*

Tłumaczenie *spod* na język francuski: ***des environs de***

2.1.2. N1 + *spod* + N3, gdzie:

N1 = rzeczownik oznaczający osobę

N3 = rzeczownik abstrakcyjny (np.: *adres, numer, komenda, sztandar, sztyld, zabór*)

*X spod numeru drugiego – X du numéro deux
my przecież spod Austriaka
rycerze spod chorągwi chełmińskiej
żołnierze spod komendy Zbrożka
zbiegowie spod sztadaru jego cesarskiej mości
rolnicy spod szyldu Samoobrony
wybitni uczeni spod zaboru rosyjskiego*

ewentualnie N3 = nazwa własna miejsca, gdzie odbyła się bitwa:

*zwycięzca spod Wiednia – le vainqueur de Vienne.
weterani spod Arnhem – les vétérans d'Arnhem*

Tłumaczenie *spod* na język francuski: **de**

2.2. *Spod* komunikuje o uwalnianiu się od wpływu – sytuacja dynamiczna.

W tej grupie znajdują się użycia, w tłumaczeniu których ważny jest wybór czasownika francuskiego. Użyty przyimek *de*, zdający się tłumaczyć polski przyimek *spod* jest silnie związany z czasownikiem.

2.2.1. N1 + V + N2 + *spod* + N3

N1 = rzeczownik oznaczający osobę

N2 = rzeczownik abstrakcyjny lub oznaczający osobę

V = czasownik przechodni, np.: *usunąć, wyłączyć, zwolnić*

N3 = rzeczownik abstrakcyjny

*usunąć spod dozoru celnego
wyłączyć spod: administracji, egzekucji, budownictwa, działania amnestii, inicjatywy
ustawodawczej, jurysdykcji, koncesjonowania, napięcia, ochrony, odpowiedzialności,
praw ekonomicznych, przepisów, przetargu, regulacji, sądownictwa, zakazu, zabudowy
zwolnić spod: zabezpieczenia, zatrzymania, zajęcia*

Tłumaczenie na język francuski: ***dégrever (q., qc.) de***

2.2.2. N1 + V + N2 + *spod* + N3

N1 = rzeczownik oznaczający osobę

N2 = rzeczownik abstrakcyjny, oznaczający osobę lub konkretny

V = czasownik przechodni, np.: *wybawić, wydobyć, wydostać, wypchnąć, wyprowadzić,
wyrwać, wyzwolić*

N3 = rzeczownik abstrakcyjny

W tej części użyć pojawiają się takie same czasowniki, jak w punkcie 1.5.1 (np. *wydo-
być*), różni je charakter argumentu N3 (konkretny/abstrakcyjny).

*wybawić spod władzy
wydobyć ręce spod uścisku łokci Hipolita
wydostać spod kurateli kaptanek
wypchnąć spod kompetencji sądu rektorskiego
i nas wyprowadź spod mocy Bestii
wyrwać spod: dominacji Moskwy, łopaty, niewoli grzechu*

Tłumaczenie na język francuski: ***libérer (q., qc.) de, affranchir (q., qc.) de***

Wyjątek: *wyjąć kogoś spod prawa – mettre q. hors la loi; proscrire q.*

2.2.3. N1 + V + *spod* + N3

N1 = rzeczownik oznaczający osobę

N3 = rzeczownik abstrakcyjny

V = czasownik nieprzechodni (np. *ujść, wyjść, zbiec*) lub czasownik zwrotny (np. *uwolnić się, wymknąć się, wyrwać się, wyzwolić się*).

ujść spod promienia jego oczu

wyjść spod inkwizycji, wyjść spod buta Unii Wolności

zbiec spod pieczy

uwolnić się spod: opieki, opresji

wymknąć się spod: kontroli, nadzoru agentów, procedur kontrolnych

dreszcze wyrwały się spod woli

wyzwolić (się) spod: hegemonii supermocarstw, hipnozy, komunizmu, okupacji, przekleństwa, siły zła, terroru, ucisku

Tłumaczenie na język francuski: *se libérer de, s'affranchir de*

Wnioski

Wszystkie użycia przyimka *spod* dają się zobrazować czterema schematami konstrukcyjnymi:

N1 + V + *spod* + N3

N1 + V + N2 + *spod* + N3

N1 + *spod* + N3

N1 + N2 + *spod* + N3

Oznacza to, że z punktu widzenia syntaktycznego identyczne są takie użycia, jak: *Spod makijażu przebijały się zmarszczki. Obłok kurzawy wstawał spod kopyt. Szepnęła Jaguśtynka spod chatupy. X spogląda spod daszka czapki na przechodniów. Cienie jęły wypełzać spod drzew. On pochodzi spod Krakowa*, lub też: *spojrzenie spod woalki, przemarsz spod katedry wawelskiej, żołnierze spod komendy Zbrozka*.

Dodanie do kryterium syntaktycznego określenia, jakie rodzaje rzeczowników mogą występować w funkcji N1, N2 i N3, czyli określenie charakteru argumentów predykatu czasownikowego, a także określenie charakteru predykatu czasownikowego, z którym przyimek *spod* występuje pozwala podzielić użycia przyimka *spod* na mniejsze i bardziej precyzyjne grupy. Na przykład różnicowanie czasownik przechodni / czasownik nieprzechodni pomaga zakwalifikować i przetłumaczyć dwa następujące użycia:

wstążki wysuwające się spod kotnierza (1.4.3.) – *dépassant de...*

wysunął nogę spod kotdry (1.5.1.) – *de dessous*.

Okazałoby się jednakże, że w zdaniach:

Łydki rysowały się wyraźnie spod pończoch (1.1.)

Włosy wystające spod czapki (1.4.3.)

gdzie N1 to rzeczownik nieożywiony oznaczający część ciała, a N3 – rzeczownik nieożywiony oznaczający część garderoby taki opis nie wystarcza, aby zróżnicować dwa

różne semantycznie zdania wymagające różnych tłumaczeń przyimka *spod* (*sous* w zdaniu 1.1. oraz *dépasser de* w zdaniu 1.4.3.).

Jako uzupełnienie opisu pomocne jest kryterium wprowadzone w celu analizy czasowników przez Desclésa, albowiem: *Łydki rysowały się wyraźnie spod pończoch* – to sytuacja statyczna, *Włosy wystające spod czapki* – sytuacja kinematyczna wirtualna.

Z drugiej strony samo kryterium wyróżniające cztery rodzaje sytuacji (statyczną, kinematyczną, kinematyczną wirtualną i dynamiczną) również nie byłoby wystarczające. Wtedy bowiem zdania typu:

Odgłosy dobiegające spod gór (du côté de)
Włosy wystające spod czapki (dépasser de)

czy też:

Wyciągnął spod tóżka walizkę (de dessous)
Przywiózł piasek spod cmentarza (des environs de)

byłyby tłumaczone przez ten sam przyimek francuski, gdyż opisują ten sam rodzaj sytuacji (kinematyczna wirtualna w pierwszym przypadku i dynamiczna w drugim). Tym razem różni je właśnie charakter argumentu oraz predykatu czasownikowego.

Połączenie różnego rodzaju kryteriów daje maksymalne prawdopodobieństwo takiego zróżnicowania opisu poszczególnych użyczeń przyimka *spod*, które byłoby czytelne nawet dla maszyny, nie dysponującej intuicją językową, tak aby mogła ona wybrać właściwy odpowiednik w języku francuskim.

Jako uzupełnienie przedstawionych powyżej rozważań przytoczyć należy grupę wyrażzeń zawierających przyimek *spod*, które należy potraktować osobno, proponując każdemu z nich osobne tłumaczenie. Znaczenia przyimka w tych skostniałych wyrażeniach nie da się opisać ani sklasyfikować za pomocą przyjętych kryteriów:

(być) spod znaku (Panny) = urodzić się pod znakiem – être né sous le signe (de la Vierge)
(jak) spod sztancy – identique; schématique
(przyglądać się) spod oka – (lorgner) sournoisement
(spozierać, patrzeć) spod, spode tba – (regarder q.) par en dessous, de travers, de côté
(zabijaka, typ) spod ciemnej gwiazdy – scélérat de la plus belle espèce
(zabrać, zdmuchnąć) spod nosa (czyjegoś) = sprzed nosa – enlever, souffler qc. à q.
dziad spod kościoła – mendiant d'église
dziennik wychodzi spod prasy o piątej – le journal tombe à cinq heures
nie wypadł sroce spod ogona – il n'est pas le premier venu
patrzeć spod rzęs, spoglądać spod czoła? – regarder à la dérobée
spod igły – tout neuf, flambant neuf
spod lady – sous le manteau (en cachette)
spod linijki – droit, égal
wydobyć, wytrzasnąć coś spod ziemi – déterrer qc.
wyjść spod czyjegoś pióra – sortir de la plume de q.
wyjść: spod dłuta, spod palców, spod pędzla, spod pióra, spod ręki – être fait, écrit, peint, réalisé par q.
ziemia / dno / pokład... ustępuje / ucieka... komuś spod nóg / stóp / stopy...
ziemia ustępuje komuś spod nóg – la terre se déroboe sous (les pieds) de q. (fig.)

Bibliografia

- Dąbrowska-Michalczak Ewa, 1992, „Potoczność w służbie semantyki - językowy model relacji przestrzennych w pionie”, [w:] *Język a Kultura*, tom 5: *Potoczność w języku i kulturze*, pod red. Janusza Anusiewicza i Franciszka Nieckuli, Wrocław: Wiedza o Kulturze, s. 61-79.
- Desclés Jean-Pierre, 2001, „Prépositions spatiales, relateurs et préverbes”, [w:] *Studia kognitywne*, 4, Warszawa: SOW, s. 13-30.
- Desclés Jean-Pierre, 2003, „La Grammaire Applicative et Cognitive construit-elle des représentations universelles?” LINX 48, *Approches syntaxiques contemporaines*, (Danielle Leeman Éd.), Nanterre: Université Paris X - Nanterre (s. 139-160)
- Desclés Jean-Pierre, 2003, „Une classification aspectuelle des schèmes sémantico-cognitifs”, [w:] *Studia kognitywne*, 5, Warszawa: SOW, s. 53-69.
- Desclés Jean-Pierre, 2005, „Polysémie verbale, un exemple: le verbe ‘avancer’”, [w:] *La polysémie*, Presses de l’Université Paris-Sorbonne, s. 111-136.
- Djioua Brahim, 2000, *Modélisation Informatique d'une base de connaissances lexicales (DiSSC). Réseaux polysémiques et Schèmes Sémantico-Cognitifs*, rozprawa doktorska, Uniwersytet Paryż IV-Sorbona.
- Flageul Valérie. 1997. *Description sémantico-cognitive des prépositions spatiales du français*, rozprawa doktorska, Université de Paris-Sorbonne.
- Gwiazdecka Ewa, 2005, *Aspects, prépositions et préverbes dans une perspective logique et cognitive. Application au polonais: przez/prze-, do/do-, od/od-*, rozprawa doktorska, Uniwersytet Paryż IV-Sorbona.
- IPI PAN, korpus tekstowy, <http://korpus.pl>
- Pieńkos Elżbieta, Pieńkos Jerzy, Zaręba Leon, Dobrzyński Jerzy, 1995, *Wielki słownik polsko-francuski*, Warszawa: Wiedza Powszechna.
- Przybylska Renata, 2002, *Polisemia przyimków polskich w świetle semantyki kognitywnej*, TAIWPN UNIVERSITAS, Kraków.
- Ucherek Eugeniusz, 1995, *Polsko-francuski słownik przyimków*, Warszawa, Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Uniwersalny słownik języka polskiego*, <http://usjp.pwn.pl/>
- Weinsberg Adam, 1973, *Przyimki przestrzenne w języku polskim, niemieckim i rumuńskim*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Wydawnictwo, Wrocław.

Résumé

Le manque de précision dans la description lexicographique des prépositions a des répercussions sur la traduction des constructions prépositionnelles. Ainsi, le dictionnaire bilingue, même s’il est riche en exemples, n’explique pas pourquoi par exemple la préposition polonaise *spod* se traduit en français soit par *de devant*, soit par *des environs de, du côté de, de dessous, de sous, sous*, soit encore par *de*. Le présent article se propose de présenter les significations de la préposition *spod* avec leurs traductions en français, les divisant de façon à ce que la description de chacune d’elles soit claire et compréhensible, aussi bien pour l’homme qu’éventuellement pour la machine.